

نگاه ایرانی به بریکس و تحولات نظام بین الملل: رویکرد سنجی مقالات علمی-پژوهشی ایرانی در حوزه روابط بین الملل

سجاد صادقی

گروه روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

مشخصات مقاله	چکیده
مقاله پژوهشی موضوع: روابط بین الملل حوزه موضوعی: بریکس تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۱/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۲ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۱/۰۸	با رویکرد سنجی مقالات علمی-پژوهشی در هر رشته‌ای بر مبنای «مفهوم سنجی» در نهایت می‌توان ضعف و قوت در پرداختن به آن مفهوم را در قالب داده‌های عددی تعمیم‌پذیر نمایش داد و برای موضوع‌یابی پژوهش‌های آینده با رویکرد آسیب‌شناسی پژوهشی پایه‌ای از آن استفاده کرد. گروه‌ها، ائتلاف‌ها و اتحادها در روابط بین الملل جایگاه ویژه‌ای دارد و تعیین‌کننده نحوه توزیع قدرت در نظام بین المللی است؛ بر همین اساس، و به دلیل اتخاذ دکترین سیاست خارجی جدی و عملگرایی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر نگاه به شرق، رویکرد سنجی مفاهیم مرتبط با سازمان‌هایی مانند بریکس که در این دکترین نقش ایفا می‌کند برای جامعه دانشگاهی روابط بین الملل ایران اهمیت می‌یابد. به همین دلیل، در مقاله علمی-پژوهشی بررسی‌شده با رویکرد روابط بین الملل به طور اختصاصی و کامل یا به طور جزئی و به عنوان بخشی از مباحث به موضوع بریکس پرداخته شده است و با رویکرد سنجی به «روش تحلیل محتوای مقوله‌ای» مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری مطالعه شد. نتایج نشان می‌دهد در این حوزه مطالعاتی در نشریه‌های مؤسسات پژوهشی وابسته به نهادها و سازمان‌های مؤثر بر سیاستگذاری خارجی، مانند وزارت خارجه و مجمع تشخیص مصلحت نظام، پژوهشگران ایرانی به مقاله‌های با موضوع بریکس، نگاهی مبتنی بر اقتصاد سیاسی داشته‌اند و استقبال از تغییر بنیادین یا جزئی نظم و نظام بین الملل فعلی، تحلیل مسائل مرتبط به بریکس را شکل می‌دهد که بر اساس رویکرد چندجانبه‌گرایی و تمایل برای تبدیل شدن جهان تک‌قطبی به چند قطبی نگاشته شده است. در مجموع علائمی از ابتلا به «سندرم کیسینجر» نیز مشهود و لازم است در پژوهش‌های آینده آسیب‌شناسی شود.
واژگان کلیدی: آسیب‌شناسی روابط بین الملل، بریکس، روابط بین الملل، روابط بین الملل ایرانی، نظام بین الملل.	

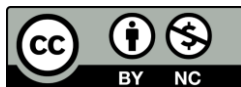
ارجاع به این مقاله: صادقی س. (۱۴۰۳). «نگاه ایرانی به بریکس و تحولات نظام بین الملل: رویکرد سنجی مقالات علمی-پژوهشی ایرانی در حوزه روابط بین الملل». *مطالعات کشورها*. ۲(۲): ۲۲۱-۲۴۸.

doi: <https://doi.org/10.22059/jcountst.2024.369490.1086>

وبگاه: <https://jcountst.ut.ac.ir> | رایانامه: jcountst@ut.ac.ir

شاپای الکترونیکی: ۹۱۹۳-۲۹۸۰

ناشر: دانشگاه تهران

<https://orcid.org/0000-0001-7567-8439> Dr.sajjad.sadeghi@gmail.com ✉

۱. مقدمه

رویکردسنجی و تحول‌پژوهی دانش روابط بین‌الملل با هدف آسیب‌شناسی و شناخت جایگاه مفاهیم و مسائل در دانش روابط بین‌الملل بومی امری متداول در جوامع دانشگاهی موفق و پیشرو در زمینه نظریه‌پردازی و تولید علم است که در نهایت به ترقی این بخش از علوم انسانی می‌انجامد. رویکردسنجی تخصصی و جامع مفاهیم نگاه جوامع دانشگاهی بومی را به روابط بین‌الملل به صورت عددی و با امکان ارزیابی مقایسه‌ای و شفاف به نمایش بگذارد و پژوهشی پایه‌ای در جهت تعیین مسائل حوزه آسیب‌شناسی دانش در آینده تلقی می‌شود؛ نتایجی که علمی است و اگر سایر پژوهشگران با همان شرایط محیطی تکرار کنند با کمی اختلاف باید به نتایج مشابهی برسند؛ که اگر چنین نباشد، در علمی بودن نتایج باید شک کرد و گزاره‌های نهایی را مجدد از منظر شرایط محیطی و نحوه ارزیابی عیب‌یابی کرد و سنجید.

بریکس نیز فراتر از گروه، سازمان، ائتلاف و کارکرد، مفهومی در روابط بین‌الملل است که امکان رویکردسنجی علمی بومی درباره آن وجود دارد. رویکردسنجی روابط بین‌الملل ایرانی در این پژوهش مبتنی بر مقالات علمی منتشرشده است. در ارتباط با مفهوم بریکس، نگاه پژوهشگران ایرانی روابط بین‌الملل به این ائتلاف و اتحاد در چارچوب جدول‌بندی‌شده ارزیابی شده و با مفاهیم مشابه به نمایش درآمده است که قابلیت مطالعه تطبیقی و در نهایت سنجش با موارد مشابه را دارد؛ بدین معنا که می‌توان «نگاه ایرانی به بریکس» را با «نگاه ایرانی به سازمان ملل یا سازمان همکاری‌های شانگهای» مقایسه کرد و نتایجی در جهت آینده‌پژوهی علمی استخراج و توصیه‌هایی علمی و واقع‌گرا برای حل معضلات و چالش‌های احتمالی، به‌ویژه در حوزه سیاستگذاری، پیشنهاد کرد. این داده‌ها علاوه بر نمایش نگرش روابط بین‌الملل ایرانی به بریکس ممکن است نمایانگر نگاه ایرانی به سازمان‌هایی از جنس بریکس باشد که تحول‌خواه در نظام بین‌الملل محسوب می‌شود؛ بدین معنا که پژوهشگر ایرانی نسبت به تحولات سیاست جهانی و نظام بین‌الملل چه رویکردی دارد.

ایده تأسیس بریکس به دوران پسانظم دوقطبی و آغاز جنگ پیش‌دستانه آمریکا با تروریسم (سال ۲۰۰۱م) باز می‌گردد؛ دوره‌ای در دانش روابط بین‌الملل که برخی از چیره‌طلبی (هژمونی) و یک‌جانبه‌گرایی آمریکا در دوران پساجنگ سرد سخن می‌گفتند. بریکس در نهایت طی مذاکرات سه ساله (۲۰۰۶ تا

۲۰۰۹م) به ایجاد سازمان و ائتلافی بین‌المللی از قدرت‌های نوظهور با هدف مقاومت و تاب‌آوری در برابر جهان تک‌قطبی و ایجاد رویه چندجانبه‌گرایی با رویکرد تحول‌خواهانه در نظام بین‌الملل انجامید. تقریباً از سال ۲۰۱۳م (۱۳۹۲ش) در اجلاس پنجم بریکس در آفریقای جنوبی و در دوران موسوم به «پساپساجنگ سرد» تلاش‌های جمهوری اسلامی ایران برای پیوستن به بریکس در چارچوب مقابله با تحریم‌های اقتصادی و بدیل‌سازی و پلان دوم برای شکست احتمالی مذاکرات هسته‌ای شدت گرفت. در نهایت، پس از ده سال تلاش دیپلماتیکی، در سال ۲۰۲۳م (۱۴۰۲ش) ایران به‌همراه عربستان سعودی و امارات متحده عربی که هر دو رقیب منطقه‌ای ایران محسوب می‌شوند (یکی سیاسی و یکی اقتصادی) و سه کشور دیگر، به عضویت دائمی بریکس درآمدند. چرایی و چگونگی انتخاب این ترکیب از سوی پنج کشور اصلی ایجادکننده بریکس در جهت توسعه اعضای بریکس ممکن است محل پژوهش و موضوع پژوهشی علمی مستقل و جدی برای پژوهشگران این حوزه باشد با رویکرد «رفتارسنجی اعضای اصلی بریکس و سایر ائتلاف‌ها و سازمان‌های مشابه (مانند سازمان همکاری شانگهای) این است که بریکس فاقد هر گونه سند تأسیسی است که نیاز به تصویب مجالس کشورها داشته باشد (آنچنان‌که در مورد سازمان همکاری شانگهای بحث ۴۹ موافقتنامه مطرح بود). در نتیجه، عضویت اعضای جدید در بریکس فرایند پیچیده‌ای ندارد و صرفاً نیازمند تأیید پنج عضو اصلی است (البته به‌غیر از بانک بریکس که شرایط عضویت آن کمی متفاوت است).

این مقدمه کوتاه درباره بریکس بیان شد تا بدانیم که علی‌رغم فرایند غیربوروکراتیکی و غیرپیچیده برای پیوستن به بریکس، تأیید عضویت ایران در این مجموعه حاصل تلاش‌های دیپلماتیکی جدی است و فرایند آن یک دهه به طول انجامیده است. این موضوع فرصتی ده ساله را برای پژوهشگران ایرانی روابط بین‌الملل فراهم کرده است تا مزایا و معایب عضویت احتمالی ایران را در این نهاد بین‌المللی از منظر علمی بررسی و توصیه‌هایی به سیاستگذاران سیاست خارجی در این زمینه حداقل در قالب مقاله علمی-پژوهشی بیان کنند.

در این پژوهش مقالات علمی-پژوهشی جامعه دانشگاهی با رویکرد روابط بین‌الملل و موضوع اصلی بریکس یا بخشی از مباحث پژوهش آن، بررسی و رویکردسنجی شد. نخستین مقاله‌ای که نگارنده درباره بریکس در مجلات علمی-

پژوهشی ایرانی با رویکرد روابط بین‌الملل یافت، چاپ‌شده در سال ۱۳۹۱ش (۲۰۱۳م) بود که بخشی از مباحث آن مرتبط با بریکس است (غیراختصاصی). موضوع اصلی این مقاله با رویکرد مطالعه موردی، مرتبط با جایگاه قدرت‌های نوظهور آسیایی در نظام بین‌الملل بوده است (بایبوردی و خوش‌هیگل‌آزاد، ۱۳۹۱). اما، در نخستین مقاله‌هایی که کاملاً اختصاصی به موضوع بریکس پرداخته شده است چاپ‌شده در سال ۱۳۹۲ش (۲۰۱۳م)، هم‌زمان با نخستین تلاش‌های جدی دستگاه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران برای عضویت در این گروه بود (ولی‌زاده و هوشی‌سادات، ۱۳۹۲ الف و ب؛ سنایی و ابراهیم‌آبادی، ۱۳۹۲؛ زمانی، ۱۳۹۲).

بر همین مبنا ۱۰۹ مقاله منتشرشده و ثبت‌شده درباره بریکس در پایگاه داده‌های علمی کشور در سال‌های ۱۳۹۱ش تا ابتدای آذر ۱۴۰۲ش استخراج شد. این مقاله‌ها یا صرفاً به موضوع بریکس اختصاص داشت یا بریکس موضوع اصلی آن نبود اما جزئی از مباحث آن مرتبط با بریکس بود. این مقاله‌ها در ۳۹ فصلنامه علمی-پژوهشی با مشارکت ۱۷۴ پژوهشگر ایرانی (هیئت علمی، دانشجو و دانش‌آموخته) منتشر شده بود و چارچوب نظری-تحلیلی منطبق با مبانی دانش روابط بین‌الملل داشت (فهرست فصلنامه‌ها و سازمان‌های منتشرکننده این مقاله‌ها در پیوست ۱ و ۲ درج شده است).

در این مقاله قصد داریم علاوه بر رویکردسنجی عمومی مقاله‌های روابط بین‌الملل ایرانی مرتبط با موضوع بریکس به مفهوم «تحولات روندهای جهانی» با محوریت تحول در سیاست جهانی و نظام بین‌المللی نیز از نگاه پژوهشگران ایرانی بپردازیم. در اینجا بحث «جایگاه بریکس و کشورهای عضو آن در تحولات نظام بین‌المللی از نگاه پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل» سؤال اصلی پژوهش است و با روش پژوهش «نظریه داده‌بنیاد ساخت‌گرایانه» و به «روش تحلیل محتوای مقوله‌ای» مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری این پژوهش سامان یافته است. اهمیت و ضرورت پرداختن به این موضوع از رویکرد عملگرا و جدی‌دکترین سیاست خارجی کشور مبتنی بر نگاه به شرق و دکترین منطبق بر سیاست همسایگی و آسیایی نشأت گرفته است و بررسی پشتوانه علمی و نظریه‌های جامعه‌دانشگاهی را در این باره می‌طلبید.

۱. پیشینه پژوهش

در آخرین پژوهش صادقی (۱۴۰۲ الف) مبتنی بر رویکردسنجی و تحول پژوهشی مقالات ایرانی روابط بین الملل نشان داده شده است پژوهشگر ایرانی روابط بین الملل نوعی نظام ارزشگذاری و داوری در پژوهش های مرتبط با سازمان های بین المللی و منطقه ای دارد و به عملکرد بریکس، آسه آن، سازمان همکاری شانگهای، سازمان همکاری اقتصادی و سازمان همکاری اسلامی نگاه مثبت دارد؛ برعکس، به عملکرد سازمان ملل متحد، شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه عرب نگاه منفی و به عملکرد اوپک نگاهی خنثی دارد.

بر اساس پژوهش های گذشته، نگارنده با این پیش فرض پژوهش حاضر را آغاز کرده است که احتمالاً در ۱۰۹ مقاله بررسی شده نوعی «خوش بینی» به بریکس و عضویت ایران در آن وجود دارد و احتمالاً با استدلال هایی از جنس «انتقاد به ساختار فعلی نظام بین الملل و نحوه توزیع قدرت» در آن روبه رو خواهیم بود.

۲. روش پژوهش

با توجه به اینکه در پژوهش حاضر از نوع اکتشافی و به دنبال شناخت گزاره های مستخرج از «مفهوم سنجی» و در نهایت تعیین نظریه داده نهاد بوده ایم، روش پژوهش «نظریه داده بنیاد ساخت گرایانه» انتخاب شد. مقاله ها به «روش تحلیل محتوای مقوله ای» مبتنی بر کلیدواژه های نظری، نخست با نگاه نیروی انسانی متخصص و سپس با استفاده از نرم افزار رایانه ای اختصاصی این پژوهش بررسی شد. با استفاده از سه مرحله کدگذاری شامل کدگذاری باز، کدگذاری محوری، و کدگذاری انتخابی و با روند جزء به کل در نهایت بدون پیش فرض، به گزاره های تأیید شده و قابل اتکا دست یافتیم. باید دقت شود که روش پژوهش به کاررفته با وجود آنکه به داده های کمی منجر خواهد شد، در نهایت نوعی روش کیفی محسوب می شود.

۳. یافته ها

۳.۱. بررسی عمومی مقاله ها

در بررسی های اولیه و عمومی دریافتیم که در مجموع در ۳۵ مقاله مستقیم و به طور اختصاصی و در ۷۴ مقاله به عنوان بخشی از پژوهش با رویکرد روابط بین المللی به موضوع بریکس پرداخته شده است (جدول ۱، پیوست ۲).

جدول ۱. مقاله‌های منتشرشده دربارهٔ بریکس از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ش در نشریه‌های علمی-پژوهشی فارسی

سال انتشار	مقاله‌های اختصاص یافته به موضوع بریکس	مقاله‌های مرتبط با موضوع بریکس	مجموع
۱۳۹۱	۰	۱	۱
۱۳۹۲	۴	۴	۸
۱۳۹۳	۳	۶	۹
۱۳۹۴	۵	۹	۱۴
۱۳۹۵	۲	۹	۱۱
۱۳۹۶	۲	۱۵	۱۷
۱۳۹۷	۳	۱۵	۱۸
۱۳۹۸	۴	۹	۱۳
۱۳۹۹	۵	۵	۱۰
۱۴۰۰	۰	۱	۱
۱۴۰۱	۶	۰	۶
۱۴۰۲	۱	۰	۱
مجموع	۳۵	۷۴	۱۰۹

در بررسی‌های اولیه، این نکته در خور توجه است که تعداد پژوهش‌ها با موضوع بریکس از سال ۱۴۰۰ش و با قطعی شدن روند عضویت دائمی ایران در بریکس نزولی شده است.^۱ در صورت تداوم، قطعیت یافتن و تثبیت روند نزولی انتشار مقاله‌ها با موضوع بریکس در سال‌های آینده، نیاز هست تا دربارهٔ چرایی این کم‌توجهی به موضوع پژوهشی بریکس، علی‌رغم اهمیت آن برای دکترین سیاست خارجی کشور، پژوهش، واکاوی و ریشه‌یابی صورت پذیرد.

همچنین دریافتیم که در ۱۰ مجله علمی-پژوهشی روابط بین‌الملل ایرانی با انتشار ۷۰ مقاله، حدود ۶۵ درصد مقاله‌ها مرتبط با موضوع بریکس (اختصاصی و جزئی) در این بازهٔ حدود ۱۱ ساله منتشر شده است. این نشریه‌ها به قرار زیر

۱. در مورد مقاله‌های سال ۱۴۰۲ش اظهار نظر قطعی نمی‌توان کرد، زیرا شماره‌های زمستان و پاییز فصلنامه‌ها هنوز منتشر نشده و بخشی از مقاله‌ها (شماره‌های تابستان، پاییز و زمستان) هنوز در پایگاه‌های داده علمی کشور ثبت رسمی نشده بود؛ روند ثبت آن‌ها معمولاً تا خرداد ۱۴۰۳ش به طول خواهد انجامید. اما دربارهٔ مقاله‌های سال ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ش که روند انتشار و ثبت آن‌ها در پایگاه‌های داده علمی کشور به پایان رسیده است، به‌طور قطعی می‌توان اظهار نظر کرد.

است (پیوست ۲): فصلنامه‌های مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز (۲۱ مورد)، روابط خارجی (۱۱ مورد)، مطالعات روابط بین‌الملل (۹ مورد)، سیاست جهانی (۷ مورد)، پژوهش‌های راهبردی سیاست (۵ مورد)، سیاست (دانشگاه تهران؛ ۵ مورد)؛ همچنین، پژوهشنامه ایرانی سیاست بین‌الملل، تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، مطالعات راهبردی، و مطالعات سیاسی (هر کدام ۳ مورد).

بر اساس نهاد و سازمان منتشرکننده (جدول ۲)، نقش مجلات علمی-پژوهشی مؤسسات پژوهشی وابسته به نهادهای دولتی سیاستگذار، مانند وزارت خارجه و مجمع تشخیص مصلحت نظام، با ۴۷ مقاله (۴۳ درصد کل مقالات) و نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی بسیار پررنگ و نمایانگر اهمیت قائل‌شدن و اولویت‌دهی بخش سیاستگذار و دولتی به مقاله‌های مرتبط با موضوع بریکس است. به‌همین دلیل، در این پژوهش پارامترها را در سه سطح «کل مقاله‌ها»، «مقاله‌های منتشرشده توسط مؤسسات پژوهشی وابسته به نهادهای سیاستگذار» و «مقاله‌های منتشرشده توسط نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی» بررسی خواهیم. این شاخص‌گذاری کمک می‌کند تا ارزیابی کنیم که چه تفاوتی در رویکرد مقاله‌های منطبق با نهاد منتشرکننده وجود دارد. همچنین، بررسی امکان ابتلا به «سندرم کیسینجر» (صادقی، ۲۰۲۱ب) و تأثیرپذیری تولید علم ایرانی در حوزه روابط بین‌الملل از عوامل برون‌رشته‌ای به پژوهش‌های بیشتری نیاز دارد.

جدول ۲. مقاله‌های منتشرشده دربارهٔ بریکس از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ش در مجلات

علمی-پژوهشی فارسی بر اساس سازمان یا نهاد منتشرکننده

فصلنامه‌های پژوهشکده‌ها و مؤسسات دولتی	فصلنامه‌های دانشگاه‌های دولتی	فصلنامه‌های دانشگاه آزاد اسلامی	فصلنامه‌های انجمن‌های علمی	فصلنامه‌های فاقد وابستگی سازمان
۴۷ مقاله	۳۱ مقاله	۲۱ مقاله	۷ مقاله	۳ مقاله

در بررسی عمومی مقاله‌ها دریافتیم که این ۱۰۹ مقاله مرتبط با موضوع بریکس با مشارکت ۱۷۴ پژوهشگر ایرانی (هیئت علمی، دانشجو و دانش‌آموخته) تدوین شده است (۲۳ پژوهشگر زن، ۱۳ درصد؛ جدول ۳). براساس داده‌های جدول ۳، اکثریت با مقاله‌های حاصل از کار گروهی است و مقالات تک‌نویسنده در اقلیت است. البته، شایان ذکر است که ۲۸ مقاله مستخرج از رساله‌ها و پایان‌نامه‌های دانشجویی بود (حدود ۲۵ درصد). این عدد نمایانگر علاقمندی پژوهشگران فراتر از امور موظفی پژوهشی (رساله، پایان‌نامه و ارتقای شغلی) به

موضوع بریکس است.^۱

جدول ۳. مقاله‌های منتشرشده درباره بریکس از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ش در مجلات

علمی-پژوهشی فارسی بر اساس تعداد نویسنده مشارکت‌کننده در تدوین مقاله

تک‌نویسنده	دو نویسنده	سه نویسنده	چهار نویسنده
۲۳ مقاله	۶۰ مقاله	۲۲ مقاله	۴ مقاله

از میان ۱۷۴ پژوهشگر مشارکت‌کننده در تدوین مقاله، ۹۳ مورد هیئت علمی دانشگاه هستند (۷۳ مورد هیئت علمی دانشگاه‌های دولتی، ۱۸ مورد هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، و ۲ مورد هیئت علمی دانشگاه پیام نور؛ ۵ مورد زن و ۸۸ مورد مرد)؛ اگر داده‌های مرتبط با اعضای هیئت علمی مشارکت‌کننده در تدوین مقاله‌ها با موضوع بریکس را پردازش و طبقه‌بندی کنیم، می‌توانیم نقش و وزن علمی دانشگاه‌ها و گروه‌های آموزشی روابط بین‌الملل کشور را، در جایگاه حلقه‌های فکری مولد دانش، در تولید علم روابط بین‌الملل با موضوع بریکس بررسی کنیم و به نتایجی استنتاجی دست یابیم (جدول ۴). بر این اساس، ۱۴ عضو هیئت علمی دانشگاه تهران با تولید ۱۸ مقاله مرتبط با موضوع بریکس پیش‌تاز و در صدر فهرست قرار دارند؛ همچنین، یک عضو هیئت علمی دانشگاه گیلان با ۵ مقاله، و یک عضو هیئت علمی دانشگاه تهران با ۴ مقاله، بیشترین مشارکت را در تدوین مقاله‌های بریکس (اختصاصی یا جزئی) داشته‌اند.

در مجموع و بر اساس پردازش داده‌ها می‌توان به این گزاره علمی دست یافت که اعضای هیئت علمی چهار دانشگاه دولتی کشور- شامل دانشگاه تهران، دانشکده روابط بین‌الملل وزارت خارجه، دانشگاه علامه طباطبائی و دانشگاه گیلان- موتور پیشران تولید مقاله علمی-پژوهشی با موضوع بریکس (اختصاصی یا جزئی) در روابط بین‌الملل ایرانی بوده‌اند (حدود ۴۰ درصد مقاله‌ها).^۲

۱. به‌طور کلی، حدود ۷۰ درصد مقاله‌های منتشرشده با موضوع روابط بین‌الملل در نشریه‌های علمی-پژوهشی مستخرج از رساله و پایان‌نامه دانشجویی است (صادقی، ۱۴۰۲ب).
۲. توجه شود که ۱۸ عضو هیئت علمی ۹ واحد دانشگاه آزاد اسلامی نیز ۱۸ مقاله مرتبط با موضوع بریکس (اختصاصی یا جزئی) تولید کرده‌اند، اما چون سهم هر واحد دانشگاهی به‌طور متوسط ۲ مقاله خواهد شد و پژوهشگران در یک واحد متمرکز نبوده‌اند و واحدها پراکندگی جغرافیایی داشت و حتی در یک استان نیز مستقر نبود، با هدف حفظ عدالت پژوهشی از مبحث موتور پیشران علمی کنار نهاده شدند.

جدول ۴. رویکردسنجی مقاله‌های منتشرشده دربارهٔ بریکس از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ ش در مجلات علمی-پژوهشی فارسی با محوریت نقش اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی به ترتیب بیشترین مشارکت در تدوین مقاله

نام دانشگاه یا مؤسسه پژوهشی	تعداد اعضای هیئت علمی مشارکت‌کننده در تألیف	تعداد کل مقاله‌های تدوین‌شده*
دانشگاه تهران	۱۴	۱۸
دانشگاه آزاد اسلامی (۹ واحد)	۱۸	۱۸
دانشکدهٔ روابط بین‌الملل وزارت خارجه	۹	۱۲
دانشگاه علامه طباطبائی	۱۰	۱۰
دانشگاه گیلان	۶	۹
دانشگاه شهید بهشتی	۵	۵
دانشگاه اصفهان	۴	۵
دانشگاه رازی، کرمانشاه	۴	۵
دانشگاه مازندران	۴	۴
دانشگاه تربیت مدرس	۲	۴
دانشگاه امام خمینی (ره)، قزوین	۴	۳
دانشگاه شیراز	۱	۳
دانشگاه خوارزمی	۳	۲
دانشگاه امام صادق (ع)	۲	۲
دانشگاه پیام نور (۲ واحد)	۲	۲
دانشگاه فردوسی مشهد	۲	۲
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی	۱	۱
دانشگاه بیرجند	۱	۱
مؤسسهٔ مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی	۱	۱

* جدول براساس شاخص بیشترین تعداد مقالهٔ منتشرشده به قلم کل اعضای هیئت علمی مرتب‌سازی شده است. یک مقاله که با مشارکت دو عضو هیئت علمی از دو دانشگاه مختلف تدوین شده است، هم‌زمان در فهرست هر دو دانشگاه درج شده است. تفسیر داده‌های جدول بسیار ساده است؛ به‌طور مثال، سطر اول جدول بیان‌کنندهٔ این موضوع است که ۱۴ عضو هیئت علمی دانشگاه تهران در مجموع ۱۸ مقاله با موضوع بریکس (اختصاصی یا جزئی) تدوین و منتشر کرده‌اند.

همچنین، باید توجه داشت که از میان ۸۱ مورد غیرهیئت علمی مشارکت‌کننده در تدوین این مقاله‌ها، ۴۳ مورد دانشجوی یا دانش‌آموختهٔ مقطع دکتری تخصصی هستند. بر این مبنا می‌توان اظهارنظر کرد که موضوع بریکس مورد توجه اعضای هیئت علمی، همچنین دانشجویان و دانش‌آموختگان مقطع دکتری تخصصی روابط بین‌الملل است. از این منظر، سطح علمی مقاله‌های مرتبط با موضوع بریکس (اختصاصی یا جزئی) درخور اعتنا و از نظر علمی معتبر است.

۲.۳. رویکردسنجی مقاله‌ها

نخستین موضوعی که در رویکردسنجی مقاله بدان دست یافتیم، علاقمندی پژوهشگران حوزه بریکس به بررسی موضوع از منظر تأثیرگذاری مفهوم «قدرت نوظهور» بر نظم و نظام بین‌المللی است. بررسی دقیق ما نشان داد که ۱۳ مقاله در حوزه بریکس به مباحث مرتبط با «قدرت‌های نوظهور» اختصاص دارد. در این میان، در ۵ مقاله به‌طور اختصاصی و کامل به موضوع «بریکس با محوریت نقش‌آفرینی قدرت‌های نوظهور در نظام بین‌الملل» پرداخته شده است. همچنین، از میان ۱۳ مقاله با تمرکز بر مفهوم قدرت نوظهور ۴ مورد منتشرشده در مؤسسات پژوهشی وابسته به نهادهای سیاستگذار و ۴ مورد منتشرشده در نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی است. بررسی دقیق رویکردسنجی این مقاله‌ها منطبق بر روش تحلیل محتوای مقوله‌ای مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری (جدول ۵) نشان می‌دهد که پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل معتقد است اتحاد قدرت‌های نوظهور، به‌دلیل تأثیرگذاری از منظر اقتصاد سیاسی ممکن است بر ساختار و نظام بین‌الملل فعلی تأثیرگذار باشد و روندی تحول‌خواه و تغییردهنده ایجاد کند. از این رو، با چالش‌هایی از سوی حامیان و حافظان وضعیت موجود، به‌ویژه با مقابله جدی سیاست خارجی آمریکا روبه‌رو خواهند شد.

جدول ۵. رویکردسنجی مقاله‌های منتشرشده درباره بریکس از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ش در

مجلات علمی-پژوهشی فارسی بر مبنای مفهوم «قدرت نوظهور»

تعداد	جهت‌گیری موضوعی در مقاله‌ها، بر اساس بیشترین تکرار	تعداد کل	حوزه مطالعاتی
۵	تأثیرگذاری اتحاد قدرت‌های نوظهور بر ساختار و نظام بین‌الملل	۱۳	قدرت‌های نوظهور
۵	تأثیرگذاری قدرت‌های نوظهور از منظر اقتصاد سیاسی		
۴	تأثیرگذاری قدرت‌های نوظهور در مناطق مختلف جهان (رویکرد مطالعات منطقه‌ای)		
۱	روابط اتحادیه اروپا و قدرت‌های نوظهور		
۱	جهت‌گیری سیاست خارجی قدرت‌های نوظهور نسبت به آمریکا		
۱	تأثیرگذاری عملکرد قدرت‌های نوظهور بر حقوق بین‌الملل		

در تفسیر جدول‌های این پژوهش دقت شود که یک پژوهش هم‌زمان امکان دارد در چند گروه از منظر «جهت‌گیری موضوعی» قرار گیرد؛ به‌طور مثال، در جدول ۵، در مقاله‌ای ممکن است هم‌زمان موضوع مورد بحث هم در زمینه اقتصاد سیاسی و هم در زمینه جهت‌گیری در مقابل سیاست خارجی آمریکا سامان داده شده باشد. در نتیجه، در هر دو گروه طبقه‌بندی و محاسبه شده است.

همچنین، در رویکردسنجی مقاله‌ها دریافتیم که در ۲۸ مقاله (۲۵ درصد از ۱۰۹ مقاله) با محوریت مسائل ایران به موضوع بریکس پرداخته شده است. در این میان ۱۴ مقاله به‌طور اختصاصی و کامل به موضوع «بریکس با مرکزیت مسائل ایران» اختصاص دارد. از ۲۸ مقاله مرتبط با مسائل ایران، ۹ مورد در مؤسسات پژوهشی وابسته به نهادهای سیاستگذار و ۸ مورد در نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی منتشر شده است.

بررسی دقیق رویکردسنجی این مقاله‌ها به‌روش تحلیل محتوای مقوله‌ای مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری (جدول ۶) نشان می‌دهد که پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل معتقد است ایران، به‌دلیل مسائل ژئوپلیتیکی و جایگاه مهمی که در تولید انرژی جهان دارد با راهبرد چندجانبه‌گرایی در نظم نوین چندقطبی با رویکرد اقتصاد سیاسی و با هدف بی‌اثرسازی تحریم‌ها باید در مسیر عضویت در بریکس یا برقراری ارتباط محکم با اعضای بریکس قدم بردارد.

جدول ۶. رویکردسنجی مقاله‌های منتشرشده درباره بریکس از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ش در مجلات علمی-پژوهشی فارسی بر مبنای پرداختن به مسائل ایران

تعداد	جهت‌گیری موضوعی در مقاله‌ها، بر اساس بیشترین تکرار	تعداد کل	حوزه مطالعاتی
۱۰	چشم‌انداز عضویت و همکاری ایران در بریکس با محوریت اقتصاد سیاسی	۲۸	مسائل ایران
۹	چشم‌انداز، چالش‌ها و فرصت‌های حاصل از عضویت ایران در بریکس		
۸	جایگاه بریکس در بی‌اثرسازی تحریم‌های ایران		
۵	رویکرد ایران به بریکس در قالب چندجانبه‌گرایی و تغییر ساختار توزیع قدرت در نظام بین‌الملل بر اساس نظام چندقطبی		
۴	جایگاه ایران در تولید انرژی جهان و به‌عنوان مؤلفه قدرت‌ساز برای عضویت دائمی و مؤثر ایران در بریکس		
۴	ظرفیت‌های بریکس در حوزه مسائل امنیتی، به‌ویژه مبارزه با تروریسم		
۴	رویکرد ایران برای عضویت در بریکس از منظر مسائل ژئوپلیتیکی		
۲	چالش‌ها و فرصت‌های مرتبط با موافقتنامه تجارت ترجیحی میان ایران و اعضای بریکس		
۱	شاخص‌های حکمرانی خوب با محوریت مطالعه موردی اعضای بریکس		

در هر ۲۸ مقاله، به بریکس و عضویت ایران در آن موضع خوش‌بینانه نگریسته شده است و این گروه، سازمان و ائتلاف را نیروی مؤثری در مقابل جریان حافظ و حامی نظم و توزیع قدرت فعلی در نظام بین‌الملل می‌دانند. نگاه اکثر پژوهشگران در این مقاله‌ها به وضعیت فعلی نظام بین‌الملل نقادانه و منفی است. در این مقاله‌ها نظام بین‌الملل فعلی یک‌جانبه‌گرا و تمامیت‌خواه ارزیابی شده و از تغییر در نظام بین‌الملل، چه بنیادین و چه جزئی، استقبال شده است.

همچنین، در رویکردسنجی مقاله دریافتیم که در ۲۰ مقاله (۱۸ درصد از ۱۰۹ مقاله) با محوریت مسائل روسیه، موضوع بریکس بررسی شده است. در این میان ۲ مقاله به‌طور اختصاصی و کامل به موضوع «بریکس و نقش آفرینی روسیه در آن» اختصاص دارد. از این ۲۰ مقاله، ۱۲ مورد در مؤسسات پژوهشی وابسته به نهادهای سیاستگذار و ۵ مورد در نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی منتشر شده است.

بررسی دقیق رویکردسنجی این مقالات به‌روش تحلیل محتوای مقوله‌ای مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری (جدول ۷) نشان می‌دهد که پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل به این نتیجه دست یافته است که روسیه در تلاش است با همراهی سایر قدرت‌های نوظهور (به‌ویژه چین) و با رویکرد اقتصاد سیاسی مبتنی بر قدرت سخت تهاجمی با هدف تغییر نظام بین‌الملل و تغییر وضعیت نظم تک‌قطبی، ائتلاف‌ها و اتحادهای منطقه‌ای و بین‌المللی جدیدی ایجاد کند که بریکس یکی از آن‌ها خواهد بود. روسیه در این مسیر با ایجاد تنش‌ها و چالش‌هایی از سوی حافظان و حامیان وضعیت فعلی (به‌ویژه آمریکا، بریتانیا و اتحادیه اروپا) و در مواردی با ابزار واقع‌شدن سازمان‌های بین‌المللی حامی نظم فعلی مانند سازمان ملل متحد روبه‌روست.

نگاه پژوهشگران در این مقاله‌های ایرانی به عملکرد روسیه در حوزه ایجاد تغییر در نظم و توزیع قدرت فعلی در نظام بین‌الملل (تحول‌خواهی روسی) مثبت است و معتقدند به‌مرور ائتلاف‌ها و اتحادهای منتقد و مخالف جریان اصلی قدرت در نظام بین‌الملل، توانمندی لازم (به‌ویژه توانایی اقتصادی-نظامی) را برای مقابله با وضع فعلی کسب خواهد کرد و نظم فعلی ناگزیر با تغییرات جدی و احتمالاً بنیادین همراه خواهد شد. در این مقاله‌ها، به‌طور ضمنی از تغییرات در نظام بین‌الملل استقبال شده، این تغییرات به نفع منافع و مصلحت ملی ایران دانسته شده است و به بازشدن فضا در جهت افزایش دامنه نفوذ منطقه‌ای و قاره‌ای (آسیایی) مبتنی بر عملکرد سیاست خارجی و مؤلفه‌های قدرت‌ساز نرم و سخت جمهوری اسلامی ایران باور وجود دارد.

جدول ۷. رویکردسنجی مقاله‌های منتشرشده دربارهٔ بریکس از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ش در مجلات علمی-پژوهشی فارسی بر مبنای پرداختن به موضوع بریکس با محوریت مسائل روسیه

تعداد	جهت‌گیری موضوعی در مقاله‌ها، براساس بیشترین تکرار	تعداد کل	حوزه مطالعاتی
۷	سیاست خارجی روسیه مبتنی بر اقتصاد سیاسی (به‌عنوان عضوی از بریکس)		
۵	روابط راهبردی چین و روسیه با رویکرد تلاش برای تغییر نظام بین‌الملل از تک‌قطبی به چندقطبی		
۵	تأثیر عملکرد سیاست خارجی روسیه بر نظام بین‌الملل (به‌عنوان عضوی از بریکس)		
۴	روابط خارجی روسیه و ایران از منظر همگرایی ذیل عضویت ایران در بریکس	۲۰	مسائل روسیه
۴	تأثیرپذیری همکاری‌های بین‌المللی روسیه از منظر مسائل مرتبط با امنیت ملی		
۴	چالش‌های سیاست خارجی روسیه با کشورهای غربی (به‌ویژه آمریکا)		
۳	جایگاه دیپلماسی انرژی در روابط خارجی روسیه		

همچنین، در رویکردسنجی مقالات دریافتیم که در ۲۶ مقاله (۲۴ درصد از ۱۰۹ مقاله) با محوریت مسائل چین موضوع بریکس بررسی شده است. در این میان در ۴ مقاله، به‌طور اختصاصی و کامل به موضوع «بریکس از منظر تأثیرگذاری سیاست و روابط خارجی چین» پرداخته شده است. از ۲۶ مقاله با موضوع مسائل چین، ۱۴ مورد در مؤسسات پژوهشی وابسته به نهادهای سیاستگذار و ۷ مورد در نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی منتشر شده است.

بررسی دقیق رویکردسنجی این مقاله‌ها به‌روش تحلیل محتوای مقوله‌ای مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری (جدول ۸) نشان می‌دهد که پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل معتقد است چین با رویکرد مشارکت اقتصادی مبتنی بر مبنای اقتصاد سیاسی در تلاش است با مشارکت فعال در ائتلاف‌ها و سازمان‌هایی مانند بریکس، نوعی موازنهٔ نرم در مقابل هژمونی و یک‌جانبه‌گرایی آمریکا ایجاد کند تا با حداقل چالش و هزینه جایگاه چین به‌عنوان قدرت بلامنازع نوظهور و بیشتر اقتصادی تثبیت شود. در این سیاستگذاری ابتکار کمربند و جادهٔ جدید ابریشم (موسوم به ابتکار کمربند و جاده) در سیاست خارجی چین جایگاه ویژه‌ای دارد.

در اینجا شاهد هستیم که برعکس مقاله‌های ایرانی بریکس با محوریت مسائل روسیه، پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل معتقد است که چین مانند روسیه به‌دنبال ایجاد تغییر در نظم و نظام بین‌الملل به‌طور کلی و بنیادین نیست و در تلاش است با حداقل چالش و هزینه جایگاهی در کنار سایر قدرت‌های بزرگ برای خویش

دست‌وپا کند: دکترین پذیرش نظم فعلی و تلاش برای تغییر در جهت سهم‌خواهی. در این حوزه، پژوهشگر ایرانی به غیرتهاجمی بودن روش چین و تلاش مبتنی بر قدرت نرم چینی تأکید دارد که در نقطه مقابل دیپلماسی مبتنی بر قدرت سخت و تنش‌زای روسیه قرار دارد. این تفاوت در نگرش و روش روسیه و چین در جهت تغییر نظم و نظام بین‌الملل فعلی در نگاه نخست متضاد و احتمالاً عامل اختلاف در اتحادهای قدرتهای نوظهور مانند بریکس تلقی خواهد شد.

جدول ۸. رویکردسنجی مقاله‌های منتشرشده درباره بریکس از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ش در مجلات علمی-پژوهشی فارسی بر مبنای پرداختن به موضوع بریکس با محوریت مسائل چین

تعداد	جهت‌گیری موضوعی در مقاله‌ها، بر اساس بیشترین تکرار	تعداد کل	حوزه مطالعاتی
۱۱	تأثیرپذیری نظام بین‌الملل از سیاست‌گذاری خارجی چین مبتنی بر اقتصاد سیاسی		
۷	تأثیرگذاری ابتکار کمربند اقتصادی جاده ابریشم (در جایگاه عضو بریکس)		
۶	روابط خارجی چین در جایگاه قدرتی نوظهور و تأثیرگذار بر نحوه توزیع و نظم بین‌الملل فعلی		
۶	موازنه‌سازی نرم مبتنی بر روایت چینی روابط بین‌الملل با رویکرد مشارکت اقتصادی	۲۶	مسائل چین
۵	چشم‌انداز ترسیم‌شده و رویکرد عملی سیاست خارجی چین در حوزه بریکس		
۴	رقابت اقتصادی-سیاسی چین و آمریکا تحت تأثیر نقش‌آفرینی سیاست خارجی چین در معادلات بین‌المللی		
۳	مقایسه ابتکار کمربند جاده ابریشم چین با رویکرد ژاپن تحت تأثیر همگرایی با آمریکا		

اما، نگاه دقیق به مقاله‌های ایرانی روابط بین‌الملل نشان می‌دهد پژوهشگر ایرانی رویکرد دیپلماسی غیرتهاجمی مبتنی بر قدرت نرم چین را مکمل رویکرد روسی می‌داند. دیپلماسی روسیه دیپلماسی مبتنی بر قدرت سخت است. بدین معنا که اگر خطر حاصل از عملکرد دیپلماسی قدرت سخت، محور روسیه نباشد، حامیان و حافظان نظم فعلی بین‌الملل در مقابل چین نرمش نشان نمی‌دهند و شاید تنش و رقابت با چین از شکل اقتصادی و حوزه نفوذ به وضعیت تخصصی امنیت‌محور (به‌ویژه در نزدیک مرزهای چین و یا داخل جغرافیای سیاسی چین) تغییر وضعیت بدهد.

در مجموع، پژوهشگران ایرانی در حوزه روابط بین‌الملل، برای روسیه و چین

در اتحادها و ائتلاف‌های قدرت‌های نوظهور در راستای تغییر وضعیت فعلی نظام بین‌الملل - بنیادین یا جزئی - جایگاه «کادر راهبری» و «موتور پیشران» قائل شده‌اند و به موضوع‌های مرتبط با سیاست خارجی این دو کشور با نگاه مثبت و خوش‌بینانه پرداخته‌اند.

همچنین، در رویکردسنجی مقاله‌ها دریافتیم که در ۹ مقاله (۸ درصد از ۱۰۹ مقاله) با محوریت مسائل هند، موضوع بریکس بررسی شده است. در این میان، در ۳ مقاله به‌طور اختصاصی و کامل به موضوع بریکس و مسائل هند پرداخته شده است. از ۹ مقاله با موضوع هند، ۳ مورد در مؤسسات پژوهشی وابسته به نهادهای سیاستگذار و ۲ مورد در نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی منتشر شده است.

بررسی دقیق رویکردسنجی این مقاله‌ها به‌روش تحلیل محتوای مقوله‌ای مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری (جدول ۹) نشان می‌دهد که پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل معتقد است هند در جایگاه قدرت نوظهور اقتصادی، علی‌رغم وجود مشکلات در سیاست داخلی، موفق شده است در ارتباط خارجی میان حافظان و حامیان نظم و نظام بین‌الملل فعلی (به‌ویژه آمریکا، بریتانیا و اتحادیه اروپا) از یک‌سو و قدرت‌های نوظهور و به‌دنبال تغییر (بنیادین یا جزئی) وضع فعلی با رویکرد اقتصاد سیاسی توازن ایجاد کند. پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل به این نتیجه دست یافته است که هند نه به‌دنبال تغییر بنیادین نظم و نظام فعلی بین‌الملل (مانند روسیه) است و نه به‌دنبال کسب جایگاه در توزیع قدرت بین‌الملل و تحول‌خواهی جزئی (مانند چین) است؛ بلکه رویکرد هند در وضعیتی که از منظر «سیاست‌های جمعیتی» در حال رشد نیروی کار ارزان‌قیمت است، کسب فرصت اقتصادی و ایجاد زیرساخت در جهت تبدیل شدن به قدرتی اقتصادی است. در ماه‌های گذشته رشد جمعیت هند از چین پیشی گرفته و هم‌اینک پرجمعیت‌ترین کشور جهان است.

جدول ۹. رویکردسنجی مقاله‌های منتشرشده درباره بریکس از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ ش در مجلات علمی-پژوهشی فارسی بر مبنای پرداختن به موضوع بریکس با محوریت مسائل هند

تعداد	جهت‌گیری موضوعی در مقاله‌ها، بر اساس بیشترین تکرار	تعداد کل	حوزه مطالعاتی
۵	رویکرد اقتصاد سیاسی هند به موضوع‌های مرتبط با بریکس		
۳	سیاست خارجی هند تحت تأثیر همگرایی با آمریکا	۹	مسائل هند
۳	عملکرد هند در نظام بین‌الملل با محوریت قدرت‌های نوظهور		
۲	بررسی تطبیقی عملکرد متوازن هند در ائتلاف‌های بین‌المللی دیگر		

از نگاه پژوهشگر ایرانی چشم‌انداز بلندمدت و توسعه‌گرای هند طی مسیری همانند چین به دور از تنش در نظام بین‌الملل است؛ از این جهت هند، برعکس چین و روسیه با حامیان و حافظان نظم فعلی بین‌المللی - به‌ویژه آمریکا، بریتانیا و اتحادیه اروپا - روابط و همگرایی موفقی دارد. بر این اساس، پژوهشگر ایرانی حضور هند در بریکس را حلقه اتصال میانی میان دو گروه حامیان و مخالفان نظم فعلی بین‌الملل تلقی می‌کند.^۱

همچنین، در رویکردسنجی مقاله‌ها دریافتیم که در ۴ مقاله با محوریت مسائل برزیل و در ۲ مقاله با محوریت مسائل آفریقای جنوبی، به موضوع بریکس پرداخته شده است. از این ۶ مقاله مرتبط به موضوع بریکس و با محوریت مسائل برزیل و آفریقای جنوبی، ۳ مورد در مؤسسات پژوهشی وابسته به نهادهای سیاستگذار و ۱ مورد در نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی منتشر شده است.

بررسی دقیق رویکردسنجی این مقاله‌ها به‌روش تحلیل محتوای مقوله‌ای مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری نشان می‌دهد که پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل معتقد است آفریقای جنوبی، به‌دلیل زیرساخت‌های موجود، دروازه ورود به بازارهای آفریقایی (چه فروش کالا و خدمات و چه خرید مواد اولیه ارزان) است و برزیل، به‌دلیل سیاست‌های مبتنی بر انتقاد نظری و عملی از غرب (به‌ویژه آمریکا) در آمریکای جنوبی جایگاه تأثیرگذاری بر سایر کشورها دارد. از این جهت، امکان گسترش روابط اقتصادی بریکس در آمریکای جنوبی، حیاط خلوت ایالات متحده آمریکا، به‌ویژه بانک بریکس با حمایت برزیل وجود دارد. پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل معتقد است که عضویت برزیل و آفریقای جنوبی در ائتلاف بریکس ایجاد کننده پل ارتباطی مستحکمی در قاره آفریقا و آمریکای جنوبی برای اعضای بریکس است تا بتوانند در چارچوب رویکرد اقتصاد سیاسی به اهداف تعیین شده در جهت تحول و تغییر نظام بین‌الملل دست یابند.

نکته در خور تأمل در رویکرد اعضای اصلی بریکس (چین، روسیه و هند) در انتخاب سایر اعضای جدید مبتنی بر نقش‌پذیری در قالب پل ارتباطی منطقه‌ای است (نکته‌ای که پژوهشگران ایرانی درباره برزیل و آفریقای جنوبی بر آن تأکید

۱. بر مبنای یافته‌های پژوهشی، این روند و سیاستگذاری در سایر تحولات بین‌الملل نیز مشهود هست؛ تحولاتی که نیازمند وجود ارتباط با حامیان و مخالفان نظم فعلی بین‌المللی به‌طور هم‌زمان است، مانند میانجیگری هند در جنگ اوکراین و مبتنی بر تبادل غلات یا تلاش برای برقراری آتش بس در جنگ حماس و اسرائیل (۲۰۲۳م).

دارند). در اینجا کشورهای باثبات سیاسی برای عضویت جدید انتخاب می‌شوند. به‌طور مثال، در دور جدید (سال ۲۰۲۳م) در نزدیکی خلیج عدن و تنگه باب‌المنندب در کشور اتیوپی، در شمال آفریقا و در حوزه کانال سوئز در کشور مصر، در خلیج فارس امارات متحده عربی به‌عنوان دروازه تجارت اقتصادی، و در غرب آسیا ایران و عربستان سعودی تولیدکنندگان بزرگ انرژی و دو قدرت و رهبر مؤثر در جهان اسلام به عضویت دائمی بریکس در می‌آیند. در این انتخاب اعضای جدید از نگاه نگارنده علاوه بر مباحث ژئوپلیتیکی به مقوله نقش‌پذیری در قالب پل ارتباطی منطقه‌ای بسیار مؤثر بوده است؛ موضوعی که در گسترش اعضای بریکس و در آینده‌پژوهی و رفتارسنجی اعضای بریکس متغیر مؤثری لحاظ خواهد شد.

همچنین، در رویکردسنجی مقاله دریافتیم که در ۱۲ مقاله با محوریت مسائل آمریکا به موضوع بریکس پرداخته شده است. در این میان، در ۳ مقاله به‌طور اختصاصی و کامل به موضوع «بریکس و سیاست خارجی آمریکا» پرداخته است (حدود ۱۱ درصد از ۱۰۹ مقاله). به‌طور کلی، حداقل در ۳۰ درصد از مقاله‌های ایرانی روابط بین‌الملل، مسائل از دریچه نقش‌آفرینی سیاست خارجی آمریکا، بدون پذیرش جایگاه چیره‌طلبی (هژمونی) خیرخواهانه، بررسی شده است (صادقی، ۱۴۰۲ الف). جالب است که درباره بریکس چنین نیست؛ بدین معنا که پژوهشگر ایرانی، سیاست خارجی آمریکا را در مسائل مرتبط با بریکس مؤثر نمی‌داند و صرفاً از جهت چالش و تقابل ایجادشده از سوی آمریکا در مقابل تحول‌خواهی اعضای بریکس به موضوع سیاست خارجی آمریکا می‌پردازد. از این ۱۲ مقاله مرتبط به موضوع بریکس و با محوریت مسائل آمریکا، ۴ مورد در مؤسسات پژوهشی وابسته به نهادهای سیاستگذار و ۴ مورد در نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی منتشر شده است.

بررسی دقیق رویکردسنجی در این مقاله‌ها به‌روش تحلیل محتوای مقوله‌ای مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری نشان می‌دهد که پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل معتقد است در وضعیتی که آمریکا در مسیر افول یک‌جانبه‌گرایی و تنزل از جایگاه چیره‌طلبی (هژمونی) قرار دارد، رقابت اقتصادی با چین و تنش مبتنی بر قدرت سخت با روسیه به‌طور غیرمستقیم و در مناطقی دور از جغرافیای سیاسی و حیات خلوت آمریکا در جریان است که این رقابت و تنش جدی فرساینده در نهایت به آشکارشدن عمومی ضعف توانمندی آمریکا در حل مسائل بین‌الملل منجر شده است. نکته در خور تأمل، تأکید بر نقش اتحادها و ائتلاف‌هایی از جنس بریکس در تسریع افول هژمونی آمریکا در ۹ مقاله‌ای است که بخشی از مباحث

آن مرتبط با بریکس است. این مقاله‌ها مربوط به سیاست خارجی آمریکاست، اما در حوزه استدلالی و استنتاجی بر بریکس، بر یکی از عوامل تسریع‌کننده پایان یک‌جانبه‌گرایی آمریکا در نظام بین‌الملل فعلی تأکید شده است.^۱

آخرین نکته‌ای که در بررسی مقاله‌ها بسیار مشهود است، رویکرد اقتصاد سیاسی است. در ۷۸ مقاله (حدود ۷۱ درصد از ۱۰۹ مقاله)، مسائل بریکس از دریچهٔ مباحث اقتصاد سیاسی نظاره شده است. در این مقاله‌ها، برای ائتلاف و اتحاد بریکس جایگاه اقتصادی قائل هستند و معتقدند که ائتلاف و سازمان بریکس در نهایت سازمانی اقتصادی است که تصمیم‌های آن ابعاد تأثیرگذاری بر نظام بین‌الملل دارد و ممکن است به تحول (بنیادین یا جزئی) در نحوهٔ توزیع قدرت بین‌المللی بینجامد. بر این اساس، پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل برای بریکس جایگاهی جدی در سایر حوزه‌ها مانند امنیت بین‌الملل قائل نیست؛ در عین اینکه بریکس را سازمانی اقتصادی می‌داند که عملکرد آن در جهت تغییر و تحول (بنیادین یا جزئی) نظم فعلی تلقی می‌شود (نوعی روند تحول‌خواهانه).

اگر به نتایج حاصل از رویکردسنجی مقاله‌های مرتبط با بریکس و منطبق با داده‌های جدول ۵ تا ۹ و مباحث یادشده در سطور قبل به‌طور کلی نگاه کنیم به داده‌های جدول ۱۰ دست می‌یابیم. همچنین، از منظر مفهومی نیز جدول ۱۱ نمایانگر نگاه مقاله‌های ایرانی به اعضای بریکس مبتنی بر مفهوم تحولات روندهای جهانی با محوریت سیاست جهانی و نظام بین‌الملل است.

جدول ۱۰. داده‌های کلی حاصل از رویکردسنجی مقاله‌های منتشرشده دربارهٔ بریکس از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ش در مجلات علمی-پژوهشی فارسی

مقاله‌های منتشرشده در نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی	مقاله‌های منتشرشده در نشریه‌های نهادهای سیاستگذار	مقاله‌های جزئی	مقاله‌های اختصاصی	تعداد کل	رویکرد مطالعاتی
۸	۹	۱۴	۱۴	۲۸	مسائل ایران
۷	۱۴	۲۲	۴	۲۶	مسائل چین
۵	۱۲	۱۸	۲	۲۰	مسائل روسیه
۴	۴	۸	۵	۱۳	قدرت‌های نوظهور

۱. استدلال‌هایی از این جنس در مقاله‌های مرتبط با جنگ اوکراین نیز دیده می‌شود. البته، مستقیم به بریکس اشاره نمی‌شود و بر اتحادهای مخالفان جهان تک‌قطبی متمرکز است.

مقاله‌های منتشرشده در نشریه‌های دانشگاه‌های دولتی	مقاله‌های منتشرشده در نشریه‌های نهادهای سیاستگذار	مقاله‌های جزئی	مقاله‌های اختصاصی	تعداد کل	رویکرد مطالعاتی
۴	۴	۹	۳	۱۲	مسائل آمریکا
۲	۳	۶	۳	۹	مسائل هند
۱	۳	۶	۰	۶	مسائل برزیل و آفریقای جنوبی
۳۱	۴۹	۸۳	۳۱	۱۱۴	جمع کل

جدول ۱۱. نگاه در مقاله‌های علمی-پژوهشی فارسی از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ش به اعضای بریکس مبتنی بر مفهوم تحولات روندهای جهانی با محوریت سیاست جهانی و نظام بین‌الملل

اعضای بریکس	جهت‌گیری در حوزه تحولات روندهای جهانی
ایران	<p>رویکرد اقتصاد سیاسی تکیه بر راهبرد چندجانبه‌گرایی استقبال از نظم نوین چندقطبی در نظام بین‌الملل و تغییر در ساختار توزیع فعلی قدرت بین‌المللی تلاش برای بی‌اثرسازی تحریم‌های اقتصادی علیه ایران تلاش برای گسترش روابط با کشورهای غیرجریان اصلی قدرت در نظام بین‌الملل تلاش در جهت گسترش ائتلاف‌ها و اتحادهای منطقه‌ای و درون‌قاره‌ای در چارچوب تعمیق و توسعه سیاست همسایگی و آسیایی</p>
برزیل و آفریقای جنوبی	<p>رویکرد اقتصاد سیاسی عدم تلاش برای تغییر بنیادین نظم و نظام بین‌الملل فعلی عدم تلاش برای کسب قدرت در وضعیت توزیع قدرت بین‌المللی فعلی نقش‌آفرینی به‌عنوان پل ارتباطی منطقه‌ای در جهت اهداف و منافع حاصل از بریکس</p>
چین	<p>رویکرد اقتصاد سیاسی مبتنی بر موازنه برخاسته از قدرت نرم غیرتهاجمی عدم تلاش برای تغییر بنیادین نظم و نظام بین‌الملل فعلی (در مقابل تلاش در جهت سهم‌خواهی) تلاش برای کسب جایگاه در وضعیت توزیع قدرت بین‌المللی فعلی با رویکرد مشارکت اقتصادی تلاش برای تثبیت قدرت نوظهور بلامنازع اقتصادی تکیه بر ابتکار اقتصادی کمربند و جاده ابریشم جدید جایگزینی تنش و تخاصم با رقابت در روابط با حامیان نظم و نظام بین‌الملل فعلی اجتناب از دخالت در بحران‌ها و جنگ‌ها و هر عاملی که برهم‌زننده ثبات اقتصادی است</p>

اعضای بریکس	جهت‌گیری در حوزه تحولات روندهای جهانی
روسیه	<p>رویکرد دیپلماسی مبتنی بر قدرت سخت (تهاجمی) تلاش برای ایجاد قطبی جدید از قدرت بین‌المللی در قالب اتحادها و ائتلاف‌های بین‌المللی که حلقه اتصال آن روسیه باشد (نوعی اقماری سازی جدید با حداقل هزینه) تلاش برای تغییر بنیادین نظم و نظام بین‌الملل فعلی از طریق ائتلاف با سایر قدرت‌های نوظهور تلاش برای کاهش قدرت حامیان و حافظان نظم و نظام بین‌الملل فعلی تلاش برای تبدیل کردن نظام فعلی بین‌المللی به نظامی چندقطبی تنش جدی مستمر با حافظان و حامیان وضعیت فعلی (به‌ویژه آمریکا، بریتانیا و اتحادیه اروپا)</p>
هند	<p>رویکرد اقتصاد سیاسی همگرایی با حافظان و حامیان نظم بین‌الملل فعلی (به‌ویژه آمریکا، بریتانیا و اتحادیه اروپا) ایجاد توازن در سیاست و روابط خارجی میان حافظان و مخالفان نظم فعلی بین‌المللی عدم تلاش برای تغییر بنیادین نظم و نظام بین‌الملل فعلی عدم تلاش برای کسب قدرت در وضعیت توزیع قدرت بین‌المللی فعلی تلاش برای ایجاد زیرساخت در جهت تبدیل شدن به قدرت اقتصادی نوظهور الگوبرداری از چین در جهت رشد اقتصادی مبتنی بر نیروی کار ارزان</p>

۴. نتایج و یافته‌ها

ترکیب و پردازش یافته‌های حاصل از رویکردسنجی مقاله‌های مرتبط با موضوع بریکس نشان می‌دهد:

- در غالب پژوهش‌های ایرانی در حوزه روابط بین‌الملل با موضوع بریکس، کار ویژه بریکس در چارچوب اقتصاد سیاسی با هدف تغییر بنیادین نظم و نظام بین‌الملل فعلی (به‌عنوان هدف حداکثری) یا حداقل در قالب اقدامی جمعی و انتقادی با هدف تغییر جزئی وضعیت فعلی نگریسته شده است. این پژوهشگران بریکس را گروه و ائتلافی مخالف جریان توزیع قدرت بین‌المللی فعلی می‌دانند و در این چارچوب عملکرد آن را تحلیل و بررسی می‌کنند.
- غالب پژوهش‌های ایرانی روابط بین‌الملل با موضوع بریکس بر مسائل مرتبط با ایران، چین، روسیه و هند با تکیه بر جایگاه و آینده قدرت‌های نوظهور مبتنی بر چندجانبه‌گرایی و امکان تبدیل نظام بین‌الملل تک‌قطبی به چندقطبی متمرکز است.

- پژوهشگران ایرانی روابط بین‌الملل برای روسیه نقش تحول‌خواهی بنیادین در نظم فعلی بین‌الملل با هدف بازگشت به باشگاه قدرت‌های جهانی، برای چین نقش موازنه‌گر اقتصادی در قالب قدرت نرم با هدف تثبیت جایگاه به‌عنوان قدرت بین‌المللی اقتصادی (تحول‌خواهی جزئی)، برای هند نقش پل ارتباطی میان حامیان و مخالفان نظم و نظام بین‌الملل فعلی با هدف ایجاد زیرساخت اقتصادی به سبک چین، و برای سایر اعضای بریکس نقش پل ارتباطی منطقه‌ای منطبق با نیازهای اقتصادی و ژئوپلیتیک مورد نیاز این اتحاد و ائتلاف قائل هستند؛ از این منظر برای ایران به‌عنوان عضو جدید (در زمان تدوین مقاله‌های بررسی‌شده «عضو پیشنهادی») بر سیاست‌های مبتنی بر انرژی و جایگاه این اتحاد برای بی‌اثرسازی تحریم‌ها تأکید شده است.
- پژوهشگران ایرانی روابط بین‌الملل برای اعضای بریکس در حوزه تحولات روندهای جهانی با محوریت سیاست جهانی و نظام بین‌المللی سه رویکرد و روند اصلی را تشخیص می‌دهند:
  - نخست، روند دیپلماسی مبتنی بر قدرت سخت که به‌دنبال تحول بنیادین نظم فعلی و کاهش قدرت حامیان و حافظان نظام بین‌الملل فعلی است. به‌همین دلیل، در تنشی دائمی و مستمر با آن‌ها دست‌وپنجه نرم می‌کند. نماد این روند روسیه است.
  - دوم، روند مبتنی بر موازنه غیرتهاجمی برخاسته از قدرت نرم که حاصل مشارکت اقتصادی است. به‌دنبال تحول بنیادین نظم فعلی نیست و صرفاً سهمی از توزیع قدرت بین‌المللی بدون تنش را خواهان است. در اینجا رقابت جایگزین تنش و خصومت می‌شود. نماد این روند چین است.
  - سوم، روند مبتنی بر توازن در سیاست و روابط خارجی میان حافظان و مخالفان نظام فعلی بین‌المللی که در وضعیت فعلی به‌دنبال توسعه زیرساخت اقتصادی به دور از تنش و واردشدن به دعوای حامی یا مخالف نظم فعلی است. نماد این روند هند است.
  - چهارم، در چنین شرایطی سایر اعضا (دو عضو قبلی و شش عضو جدید) مبتنی بر سیاستگذاری خارجی و بر اساس منافع و مصلحت ملی، در راستای بهره‌مندی از منافع همراهی و همگرایی در قالب اقدام جمعی بریکس باید یکی از این سه روند و رویکرد ذکرشده را انتخاب کنند تا

بتوانند جایگاهی محکم و باثبات در بریکس به‌دست بیاورند. در واقع، به‌روش «باند واگن» اتصالاتی از جنس وابستگی احتمالاً متقابل با این سه روند ایجاد می‌شود.

- پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل معتقد است که نقطه اتصال کشورها در بریکس سه اصل است؛ بدین معنا که بازیگرانی در نظام بین‌الملل که این سه ویژگی را هم‌زمان داشته باشند در آینده تلاش خواهند کرد تا به عضویت بریکس درآیند:

- نخست، خوش‌بین نبودن به وضعیت فعلی جهان بین‌الملل شامل نظام بین‌الملل، نحوه توزیع قدرت بین‌المللی، عملکرد سازمان‌های بین‌المللی جریان اصلی و نظایر آن

- دوم، تمایل به نقش‌آفرینی بیشتر در نظام بین‌الملل و داشتن سهمی از قدرت بین‌المللی (در قالب تحول‌خواهی و تغییرخواهی جزئی یا بنیادین)

- سوم، تمایل به حضور در اتحادها و ائتلاف‌ها با رویکرد اقتصاد سیاسی که خلاف جریان تحت کنترل نظم و نظام بین‌المللی فعلی است. کشورهایایی که از حذف دلار در مبادلات، از کنار نهادن نظام تعرفه‌ای تجارتي با آمریکا و سایر حافظان و حامیان نظام بین‌الملل فعلی و از کنار نهادن محدودیت اقتصادی مبتنی بر مسائل سیاسی یا حقوق بشری استقبال می‌کنند و در نهایت به‌دنبال سبک جدیدی از سازمان‌های بین‌المللی با اعضای برابر در همه شئون هستند (برعکس تبعیضی که اصل حق و تو را در شورای امنیت بر نهادی مانند سازمان ملل متحد تحمیل کرده است).

در اینجا و طی نتایج حاصل از رویکردسنجی نکاتی نیز مطرح است که جای تأمل و پژوهش بیشتری دارد:

- با توجه به سیاست جدی و عملگرایی نگاه به شرق سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تعداد مقاله‌های منتشرشده با موضوع اختصاصی بریکس بسیار اندک است (۳۵ مورد در بازه زمانی حدود یازده ساله). این موضوع از منظر علت‌جویی و ریشه‌یابی سکوت پژوهشی، باید در پژوهش‌های آینده بررسی دقیق شود: چرا پژوهشگر ایرانی روابط بین‌الملل به پژوهش در حوزه موضوع

بریکس توجه کمی دارد؟ آیا این موضوع به ابتلای احتمالی به سندرم کیسینجر ارتباطی دارد؟

- با توجه به بررسی مقاله‌هایی که در آن اختصاصی یا جزئی به موضوع بریکس پرداخته شده است، نقش نشریه‌های علمی-پژوهشی وابسته به نهادهای سیاستگذار مانند وزارت خارجه و مجمع تشخیص مصلحت نظام، همچنین نشریه‌های وابسته به دانشگاه‌های دولتی در انتشار این مقاله‌ها بسیار پررنگ است. همچنین، اعضای هیئت علمی و دانش‌آموختگان مقطع دکتری تخصصی فراتر از امور موظفی پژوهشی (رساله، پایان‌نامه یا مقاله در جهت ارتقای شغلی) به موضوع بریکس در قالب مقاله علمی-پژوهشی پرداخته‌اند. بر این اساس نوعی اولویت‌سازی بر مبنای روش تبیینی مشهود است که در نهایت توضیح علمی ریشه‌های تلاش مستمر ده ساله جمهوری اسلامی ایران برای عضویت در بریکس دنبال شده است. امید است با رویکرد مصاحبه از ۹۳ عضو هیئت علمی در تدوین این مقاله‌ها، این موضوع در پژوهش‌های آینده سایر پژوهشگران به انگیزه‌یابی علمی منجر شود و بتوان تعیین کرد که آیا این انتخاب سبکی از تأثیرپذیری دانش روابط بین‌الملل ایرانی از عوامل برون‌رشته‌ای است؟

- با توجه به نقش پررنگ نشریه‌های وابسته به نهادهای دولتی و سیاستگذار در انتشار این مقاله‌ها، اگر بپذیریم که این مقاله‌ها برای انتشار در این نشریه‌ها باید از منظر موضوع و محتوا هم‌راستا با سیاست‌های کلی حاکم بر این نشریه‌ها و در سطح بالاتر، هم‌سو و هم‌جهت با سیاست‌های کلی این نهادهای سیاستگذار باشد، پس می‌توان نتایج نهایی این پژوهش را درباره بریکس منطبق و هم‌راستا با نظر سیاستگذاران خارجی کشور در مسائل بین‌الملل تلقی کرد. بدین معنا که یافته‌های این پژوهش ویرینی از نگاه سیاستگذاران خارجی کشور به بریکس و مسائل آن، همچنین به روند تحول در سیاست جهانی و نظام بین‌الملل خواهد بود.

در پایان با توجه به ماتریکسی علمی که از وضعیت مقالات ایرانی در حوزه بریکس و نگاه پژوهشگران ایرانی روابط بین‌الملل به تحولات سیاست جهانی و نظام بین‌الملل به دست آمد، همچنین نتایج حاصل از پژوهش‌های گذشته نگارنده در حوزه رویکردسنجی و تحول پژوهشی روابط بین‌الملل ایرانی، نگارنده به یک

ایده جدید دست یافته است که در این بخش کوتاه آن را با جامعه دانشگاهی روابط بین‌الملل مطرح می‌کند و امید دارد با همکاری و همیاری اساتید و پژوهشگران ایرانی روابط بین‌الملل این ایده جدید را طی کار گروهی علمی تکمیل کند. بر مبنای یافته‌های پژوهشی، نگارنده معتقد است که:

روابط نظام بین‌الملل فعلی بر مبنای نوعی توازن قدرت در دوران پس‌پساجنگ سرد، مبتنی بر رقابت دو بلوک قدرت شامل بلوک حافظان و حامیان وضعیت فعلی، و بلوک حامیان تحول و تغییر- جزئی یا بنیادین- وضعیت فعلی ارزیابی بهتر و کامل‌تری شود. از نگاه نگارنده نوعی نظام توازن قدرت مبتنی بر روند حفظ نظم و سهم حاصل از توزیع قدرت از سوی حافظان و حامیان وضعیت فعلی، و کسب امتیاز مستمر مبتنی بر ایجاد بی‌نظمی در نظام بین‌الملل از سوی تحول‌خواهان و تغییرخواهان وجود دارد که در نهایت به دلیل اشتباه در ارزیابی‌ها ممکن است به جنگ غیرسرد واقعی و فراگیر منجر شود. نگارنده معتقد است در این توازن قدرت که نوعی جنگ سرد جدید تلقی می‌شود، اگر نگاه ژئوپلیتیکی نیز حاکم شود اقیانوس منجمد شمالی و قطب شمال هارت‌لند خواهد بود و طرفین تلاش می‌کنند قوای نظامی راهبردی را در نزدیکی این منطقه مستقر کنند. از این منظر می‌توان آنچه را در اتحادیه‌هایی مانند بریکس رخ می‌دهد بهتر تحلیل کرد. براساس مبانی نظریه توازن قدرت برخاسته از جنگ سرد جدید، که به بحث گذاشته شد، بریکس بخشی از بلوک قدرت تحول‌خواه و به دنبال تغییر جزئی یا بنیادین وضعیت فعلی نظام بین‌الملل و نحوه توزیع قدرت در آن است. اعضای بریکس برخی با تکیه بر روند قدرت سخت تهاجمی و برخی با تکیه بر روند قدرت نرم اقتصادی در حال کسب امتیاز و قدرت بیشتر و البته مستمر در نظام بین‌الملل هستند. در پایان متذکر می‌شود که سردبودن این جنگ در جنگ‌های نیابتی کنترل‌شده و منطقه‌ای در حاشیه اتصال دو بلوک قدرت ریشه دارد و مناطق غرب آسیا، در جایگاه منبع انرژی جهان، چه فسیلی و چه انرژی پاک نوین، جنوب شرق آسیا در کانون تولید کالای مصرفی، نه راهبردی، در جهان و شرق اروپا در نقطه اتصال فیزیکی دو بلوک قدرت، مهم‌ترین مناطق تنش‌زا در این بحران‌های نیابتی هستند. شایان ذکر است که نظریه توازن قدرت برخاسته از جنگ سرد جدید مطرح‌شده در این چند سطر ایده‌ای مبتنی بر یافته‌های پژوهشی و نیازمند همکاری جامعه دانشگاهی روابط بین‌الملل ایران در جهت تکمیل و افزوده شدن به دانش روابط بین‌الملل به عنوان نظریه روابط بین‌الملل ایرانی است.

پیوست ۱. فهرست نشریه‌های علمی-پژوهشی مطالعه‌شده (به ترتیب حروف الفبا)

نام نشریه علمی - پژوهشی	تواتر نشر	سازمان یا نهاد منتشرکننده
۱ اقتصاد دفاع و توسعه پایدار	فصلنامه	مرکز انتشارات راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی
۲ پژوهش ملل	ماهنامه	فاقد وابستگی سازمانی
۳ پژوهشنامه انقلاب اسلامی	فصلنامه	دانشگاه بوعلی سینا، همدان
۴ پژوهشنامه ایرانی سیاست بین‌الملل	دوفصلنامه	دانشگاه فردوسی مشهد
۵ پژوهشنامه علوم سیاسی	فصلنامه	انجمن علوم سیاسی ایران
۶ پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی	فصلنامه	وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی
۷ پژوهش‌های راهبردی سیاست	فصلنامه	دانشگاه علامه طباطبائی
۸ پژوهش‌های روابط بین‌الملل	فصلنامه	انجمن ایرانی روابط بین‌الملل
۹ پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام	فصلنامه	انجمن مطالعات جهان اسلام
۱۰ پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی	فصلنامه	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تاکستان
۱۱ تحقیقات اقتصاد کشاورزی	فصلنامه	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رشت
۱۲ تحقیقات سیاسی و بین‌المللی	فصلنامه	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهرضا
۱۳ جامعه‌شناسی سیاسی ایران	ماهنامه	انجمن علمی جامعه‌شناسی سیاسی ایران
۱۴ جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای	فصلنامه	مؤسسه آموزش عالی قشم
۱۵ چشم‌انداز مدیریت دولتی	فصلنامه	دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه شهید بهشتی
۱۶ دانشنامه علوم سیاسی	فصلنامه	فاقد وابستگی سازمانی
۱۷ راهبرد	فصلنامه	پژوهشکده تحقیقات راهبردی، مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۸ روابط خارجی	فصلنامه	پژوهشکده تحقیقات راهبردی، مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۹ سیاست	فصلنامه	انجمن علمی-دانشجویی علوم سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس
۲۰ سیاست	فصلنامه	دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران
۲۱ سیاست پژوهی ایران	فصلنامه	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قم؛ انجمن مطالعات سیاسی حوزه
۲۲ سیاست جهانی	فصلنامه	دانشگاه گیلان
۲۳ سیاست خارجی	فصلنامه	دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، وزارت خارجه
۲۴ سیاستگذاری عمومی	فصلنامه	دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران

نام نشریه علمی - پژوهشی	تواتر نشر	سازمان یا نهاد منتشرکننده
سیاست‌های راهبردی و کلان	فصلنامه	پژوهشکده تحقیقات راهبردی - مجمع تشخیص مصلحت نظام
علوم سیاسی	فصلنامه	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج
مجلس و راهبرد	فصلنامه	مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل	فصلنامه	دانشگاه رازی، کرمانشاه
مطالعات انقلاب اسلامی	فصلنامه	دانشگاه معارف اسلامی
مطالعات اوراسیای مرکزی	فصلنامه	دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران
مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز	فصلنامه	دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی - وزارت خارجه
مطالعات جهان	فصلنامه	دانشکده مطالعات جهان دانشگاه تهران، انجمن ایرانی مطالعات جهان
مطالعات راهبردی	فصلنامه	پژوهشکده مطالعات راهبردی
مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی	فصلنامه	مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری
مطالعات روابط بین‌الملل	فصلنامه	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی
مطالعات سیاسی	فصلنامه	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آزدشهر
مطالعات سیاسی جهان اسلام	فصلنامه	دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین
مطالعات ملی	فصلنامه	موسسه مطالعات ملی
نگاه ایرانی به امور خارجی (ایرفا)	فصلنامه	پژوهشکده تحقیقات راهبردی، مجمع تشخیص مصلحت نظام

پیوست ۲. تعداد مقالات منتشرشده در نشریه‌های علمی-پژوهشی با موضوع بریکس (به ترتیب بیشترین مقاله چاپ‌شده در بازه زمانی فروردین ۱۳۹۱ تا آذر ۱۴۰۲ ش)

نام نشریه	مقاله‌های اختصاصی	مقاله‌های بخشی مرتبط با	جمع کل
	در باره بریکس	بریکس	
۱ مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز	۴	۱۷	۲۱
۲ روابط خارجی	۰	۱۱	۱۱
۳ مطالعات روابط بین‌الملل	۱	۸	۹
۴ سیاست جهانی	۱	۶	۷
۵ پژوهش‌های راهبردی سیاست	۰	۵	۵
۶ سیاست (دانشگاه تهران)	۲	۳	۵
۷ پژوهشنامه ایرانی سیاست بین‌الملل	۲	۱	۳
۸ تحقیقات سیاسی و بین‌المللی	۲	۱	۳
۹ مطالعات راهبردی	۰	۳	۳

نام نشریه	مقاله‌های اختصاصی	مقاله‌های بخشی مرتبط با	جمع کل
	در بارهٔ بریکس	بریکس	
۱۰ مطالعات سیاسی	۰	۳	۳
۱۱ پژوهش ملل	۲	۰	۲
۱۲ پژوهش‌های روابط بین‌الملل	۰	۲	۲
۱۳ پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی	۲	۰	۲
۱۴ راهبرد	۰	۲	۲
۱۵ سیاست پژوهی ایران	۲	۰	۲
۱۶ سیاست خارجی	۲	۰	۲
۱۷ سیاست‌های راهبردی و کلان	۱	۱	۲
۱۸ مطالعات اوراسیای مرکزی	۰	۲	۲
۱۹ مطالعات سیاسی جهان اسلام	۰	۲	۲
۲۰ نگاه ایرانی به امور خارجی (ایرفا)	۲	۰	۲
۲۱ اقتصاد دفاع و توسعه پایدار	۱	۰	۱
۲۲ پژوهشنامهٔ انقلاب اسلامی	۱	۰	۱
۲۳ پژوهشنامهٔ علوم سیاسی	۱	۰	۱
۲۴ پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی	۱	۰	۱
۲۵ پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام	۰	۱	۱
۲۶ تحقیقات اقتصاد کشاورزی	۱	۰	۱
۲۷ جامعه‌شناسی سیاسی ایران	۱	۰	۱
۲۸ جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای	۱	۰	۱
۲۹ چشم‌انداز مدیریت دولتی	۱	۰	۱
۳۰ دانشنامهٔ علوم سیاسی	۱	۰	۱
۳۱ سیاست (دانشگاه تربیت مدرس)	۰	۱	۱
۳۲ سیاستگذاری عمومی	۰	۱	۱
۳۳ علوم سیاسی	۰	۱	۱
۳۴ مجلس و راهبرد	۰	۱	۱
۳۵ مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل	۱	۰	۱
۳۶ مطالعات انقلاب اسلامی	۰	۱	۱
۳۷ مطالعات جهان	۱	۰	۱
۳۸ مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی	۱	۰	۱
۳۹ مطالعات ملی	۰	۱	۱
	۳۵	۷۴	۱۰۹

تعارض منافع

این مقاله مشمول هیچ گونه تعارض منافع نیست.

اصول اخلاقی

نویسنده در انتشار این مقاله، به‌طور کامل از اخلاق نشر، از جمله سرقت ادبی، سوءرفتار، جعل داده‌ها یا ارسال و انتشار دوگانه پرهیز داشته است؛ منفعت تجاری در این راستا وجود ندارد. این مقاله حاصل تحقیقات خود نویسنده است و اصالت محتوای آن را اعلام داشته است.

دسترسی به داده‌ها

در صورت نیاز به اطلاعات بیشتر در خصوص نحوه تجزیه و تحلیل داده‌ها در این مقاله، با نویسنده مکاتبه فرمایید.

منابع

- بایوردی ا، خوش‌هیکل آزاد م. (۱۳۹۱). «اندونزی قدرتی نوظهور در آسیا و پویا در نظام بین‌الملل». *مطالعات روابط بین‌الملل*. ۵(۲۰): ۴۱-۴۶.
- زمانی ن. (۱۳۹۲). «چشم‌انداز اقتصادی-سیاسی بریکس». *سیاست خارجی*. ۲۷(۱): ۱۱۹-۱۴۶.
- سنایی م، ابراهیم‌آبادی غ. (۱۳۹۲). «سازمان قدرتهای اقتصادی در حال ظهور (بریکس): اهداف، توانمندی‌ها و جایگاه آن در نظام بین‌المللی». *مطالعات جهان*. ۳(۱): ۱-۴۰. doi: <http://doi.org/10.22059/JWSQ.2013.52367>
- صادقی س. (۱۴۰۲ الف). «نگاه ایرانی به سیاست آسیایی و همسایگی: رویکردسنجی مقالات علمی-پژوهشی ایرانی ۱۳۹۸-۱۴۰۱». *چهارمین همایش ملی و سومین همایش بین‌المللی مطالعات منطقه‌ای*. تهران، دانشگاه تهران، ۲۸ و ۲۹ آذر.
- (۱۴۰۲ ب). «تأثیرپذیری نظریه‌پردازی روابط بین‌الملل از سیاست خارجی آمریکا: مطالعه موردی مقالات ایرانی ۱۳۹۸-۱۴۰۰». *پژوهش‌های راهبردی سیاست*. ۱۲(۴۷): ۱۷۹-۲۱۸. doi: <https://doi.org/10.22054/qps.2023.71897.3172>
- ولی‌زاده ا، هوشی‌سادات سم. (۱۳۹۲ الف). «ژئوپلیتیک انرژی بریکس و جایگاه ایران». *فصلنامه سیاست*. ۴۳(۲): ۹۹-۱۲۰. doi: <http://doi.org/10.22059/JPQ.2013.35658>
- (۱۳۹۲ ب). «ایران و بریکس: نقش انرژی». *نگاه ایرانی روابط خارجی (ایرفا)*. ۴(۲): ۱۳۵-۱۶۴.